

Diskusní text č. 9:

Nestačí opravovat chodníky:

Proč rozvoj venkova potřebuje i „neviditelné“ věci: zkušenosti obyvatel českého venkova

Autoři: doc. Vladan Hruška, Ph.D., Mgr. Kateřina Vyhnánková

Téma / komponenta: ZPO 2 „SMART řešení přispívají k sounáležitosti v území – koheze uvnitř obcí“

Datum: 10. 7. 2026

Proč participace často nefunguje

V posledních letech se participace stala téměř samozřejmou součástí rozvoje obcí (Moseley, 2003; Dinnie a Fischer, 2020). Dotazníky, veřejná setkání nebo participativní rozpočty mají zajistit, aby se obyvatelé mohli zapojit do rozhodování o místě, kde žijí. Přesto se v praxi často setkáváme s pocitem, že participace „nefunguje“. Lidé na veřejná projednání či podobné akce nepřicházejí nebo přicházejí stále ti samí. Diskuze se opakují a výsledky nepřinášejí očekávanou změnu.

Výzkum realizovaný v pěti obcích Ústeckého kraje zástupci Katedry geografie PřF UJEP (Vyhnánková a Hruška, 2026) ukazuje, že problém nespočívá pouze v organizaci participace, ale především v tom, jak o ní přemýšlíme. Participace je většinou chápána jako nástroj, jak zjistit, co lidem chybí – tedy jaké projekty by se měly realizovat. Tím se ale zužuje na technickou rovinu, která zachycuje jen část reality života v obci.

Dva rozměry rozvoje: viditelné a neviditelné

Rozvoj venkova má vždy dvě roviny. Ta první je viditelná a snadno uchopitelná – týká se infrastruktury, služeb nebo veřejného prostoru. Opravené silnice, chodníky, kanalizace nebo nové hřiště jsou konkrétní výsledky, které lze dobře plánovat i vyhodnocovat.

Vedle toho však existuje druhá, méně viditelná rovina, která se týká vztahů mezi lidmi, důvěry, pocitu sounáležitosti nebo představ o budoucnosti obce. Právě tato rovina ale často rozhoduje o tom, zda se lidé chtějí zapojit a zda má rozvoj dlouhodobý smysl.

Ukazuje se přitom výrazný nesoulad: zatímco plánování řeší především „věci“, obyvatelé mluví o vztazích a směřování obce. Popisují slábnutí mezilidských vazeb, obavy z proměny charakteru obce nebo nejistotu ohledně budoucnosti. Tento rozdíl není jen detail, ale zásadní problém současného přístupu k rozvoji.

Tento rozdíl výstižně zachycuje americký sociolog Summers (1986), který rozlišuje dvě logiky rozvoje: rozvoj v komunitě, zaměřený na infrastrukturu, služby a konkrétní projekty, a rozvoj komunity, orientovaný na vztahy, soudržnost, sdílené hodnoty a společnou představu o budoucnosti. Strategické dokumenty obcí reflektují především první z těchto rovin, zatímco obyvatelé ve svých výpovědích zdůrazňují spíše rovinu druhou. Tento nesoulad naznačuje, že současné plánovací nástroje zachycují především technickou a projektovou dimenzi rozvoje, ale méně jeho sociální a hodnotové zakotvení.

Limity běžných nástrojů participace

Běžné nástroje participace – jako dotazníky nebo veřejná projednání – mohou vést k tomu, že daný problém spíše reprodukuje, než řeší. Vedou totiž k formulaci konkrétních požadavků, ale jen výjimečně otevírají hlubší otázky. Výsledkem je seznam projektů, nikoli sdílená představa o budoucnosti. Participace se navíc často odehrává jednorázově, například při tvorbě strategie, a nepokračuje dál. Tím se ztrácí kontinuita i motivace obyvatel.

Když se však s lidmi mluví podrobněji, objevují se témata, která běžné plánování téměř nezachycuje. Lidé přemýšlejí o tom, zda obec zůstane místem pro ně, jak si zachová svůj charakter nebo jak zapojit mladší generace. Tyto otázky sice nejsou snadno řešitelné, ale mají zásadní vliv na to, jak lidé vnímají své místo i svou roli v něm.

Participace jako vztah a sdílený smysl

Výzkum ukazuje, že zapojení lidí není jen otázkou nástrojů, ale především vztahu. Lidé se zapojují tehdy, když cítí, že jejich účast má smysl, že mají k místu vztah a že jejich hlas něco znamená.

Participaci proto nelze chápat pouze jako technický proces. Má i hlubší existenciální rozměr, který souvisí s odpovědností, identitou a budoucností. Pokud tuto rovinu opomíjíme, participace zůstává formální a nevede k hlubší změně.

Zkušenosti z výzkumu zároveň ukazují, že klíčovou roli hraje otevřený a dlouhodobý dialog. V obcích, kde vznikl prostor pro pravidelná setkání a sdílení různých pohledů, se postupně zlepšovalo porozumění mezi aktéry i ochota spolupracovat. Zásadní přitom bylo, že se neřešily pouze projekty, ale i otázky společného života a budoucnosti obce.

Co to znamená pro praxi místního rozvoje

Z výše uvedeného vyplývá, že rozvoj obce nelze redukovat na realizaci projektů. Vedle toho, co je viditelné, je třeba věnovat pozornost i tomu, co viditelné není, ale co zásadně ovlivňuje kvalitu života.

Důležité je rozšiřovat otázky, které si v plánování klademe. Nestačí se ptát, co v obci chybí, ale také co je pro lidi důležité, co by nechtěli ztratit a kam má obec směřovat. Stejně tak je potřeba chápat participaci jako dlouhodobý proces, nikoli jednorázovou aktivitu.

Rozvoj venkova je ve své podstatě společenský proces. Pokud se zaměříme pouze na jeho technickou stránku, riskujeme, že přehlédneme to nejdůležitější. A bez toho nebude fungovat ani ta nejlepší strategie.

Na závěr se proto nabízí několik otázek k zamyšlení. O čem se ve vaší obci nemluví, ale mělo by? Má vaše obec sdílenou představu o své budoucnosti? A rozvíjíte obec jen prostřednictvím projektů nebo také prostřednictvím vztahů mezi lidmi?

Zdroje:

Dinnie, E., & Fischer, A. (2020). The trouble with community: how 'sense of community' influences participation in formal, community-led organisations and rural governance. *Sociologia Ruralis*, 60(1), 243-259.

Moseley, M. (2003). *Rural development: principles and practice*. SAGE.

Summers, G. F. (1986). Rural community development. *Annual Review of Sociology*, 12(1), 347-371.

Celý článek z výzkumu:

Vyhnánková, K., & Hruška, V. (2026). Beyond the civic participation: accentuating existential needs in rural development. *Wellbeing, Space and Society*, 100371.
<https://doi.org/10.1016/j.wss.2026.100371>